

Opetus- ja kulttuuriministeriölle
Viite: VN/35609/2025

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja vapaan sivistystyön järjestämisestä häiriötilanteissa koskevaksi lainsäädännöksi

Arene kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja vapaan sivistystyön järjestämisestä häiriötilanteissa koskevaksi lainsäädännöksi.

Esityksen tavoitteena on turvata varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen mahdollisimman täysimääräinen jatkuminen erilaisissa häiriötilanteissa sekä yhdenmukaistaa ja vahvistaa toimijoiden varautumista. Ehdotuksilla mahdollistettaisiin nykyistä joustavammat järjestelyt tilanteissa, joissa toimintaa ei häiriötilanteen vuoksi voida toteuttaa normaalisti.

Arene pitää tavoitetta koulutuksen jatkuvuuden ja sivistyksellisten oikeuksien turvaamisesta perusteltuna. Koulutusjärjestelmän toimintakyky on osa yhteiskunnan varautumista ja kriisinkestävyyttä. Lausunto tarkastelee esitystä erityisesti varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamisen, ammattikorkeakoulujen koulutustehtävän, jatkuvan oppimisen sekä koulutusjärjestelmän varautumisen kokonaisuuden näkökulmasta.

Lausunnon ydinkohdat:

- Koulutuksen jatkuvuuden ja varautumisen vahvistaminen häiriötilanteissa on perusteltua.
- Varhaiskasvatusta koskevat ehdotukset eivät muuta henkilöstön kelpoisuuksia tai tutkintojen osaamisvaatimuksia.
- Toimeenpanossa on seurattava, lisäävätkö poikkeavat toimintajärjestelyt varhaiskasvatuksen henkilöstön tai johdon osaamisen kehittämisen tarvetta.
- Mahdollisia uusia osaamistarpeita ei tule suoraan johtaa tutkintokoulutuksen uusiksi vaatimuksiksi. Ensin on arvioitava työpaikoilla tapahtuvan perehdytyksen, henkilöstökoulutuksen ja jatkuvan oppimisen mahdollisuudet.
- Vaikutusarviointia tulee täydentää mahdollisten koulutus- ja osaamisvaikutusten sekä niistä aiheutuvien kustannusten osalta.
- Uusia koulutusvastuita ei tule kohdentaa korkeakouluille ilman tehtävien, vaikutusten ja resursoinnin kokonaisarviointia.
- Koulutusjärjestelmän varautumisen jatkokehittämisessä tulee huomioida myös korkeakoulujen rooli yhteiskunnan kriittisten toimintojen osaajien kouluttajina ja alueellisina kehittämistoimijoina.

Lausunnon tiivistelmä

Esitys vahvistaa koulutusjärjestelmän kykyä jatkaa toimintaa tilanteissa, joissa normaaleja järjestämistapoja ei voida käyttää. Varhaiskasvatusta koskeva sääntely mahdollistaa rajattuja

poikkeuksia muun muassa toiminnan järjestämiseen ja henkilöstöjärjestelyihin, mutta ei muuta henkilöstön kelpoisuuksia tai tutkintojen osaamisvaatimuksia.

Poikkeavat toimintajärjestelyt voivat kuitenkin muuttaa henkilöstön ja johdon käytännön toimintaympäristöä. Hallituksen esityksessä tunnistetaan vaikutuksia esimerkiksi toiminnan organisointiin, työvuorosuunnitteluun, viestintään ja henkilöstön kuormitukseen. Vaikutusarviointia tulee täydentää selvittämällä, syntyykö toimeenpanosta myös osaamisen kehittämisen tai koulutuksen tarpeita.

Jos uusia osaamistarpeita syntyy, ensisijaisesti on arvioitava työnantajien perehdytyksen, henkilöstökoulutuksen ja jatkuvan oppimisen ratkaisut. Mahdolliset vaikutukset ammattikorkeakoulujen tutkintokoulutukseen tulee arvioida erikseen ja yhteistyössä korkeakoulujen sekä työelämän kanssa. Uusia koulutusvastuita ei tule siirtää korkeakouluille ilman vastaavaa resurssiarviointia.

Yleiset kommentit

Koulutusjärjestelmän toimintakyvyn vahvistaminen häiriötilanteissa on tarpeellinen osa yhteiskunnan varautumista. Lasten ja nuorten oikeus kasvatukseen ja opetukseen tulee turvata mahdollisimman täysimääräisesti myös silloin, kun toimintaa ei voida järjestää normaaliolojen mukaisesti.

Varautumista tulee tarkastella toiminnan järjestämisen lisäksi henkilöstön osaamisen näkökulmasta. Esityksessä tunnistetaan, että häiriötilanteet voivat edellyttää varhaiskasvatuksessa muutoksia muun muassa aukioloaikoihin, henkilöstöjärjestelyihin, toiminnan organisointiin, tuen toteuttamiseen ja viestintään. Muutokset voivat samalla lisätä johdon ja henkilöstön kuormitusta.

Toimeenpanossa tulee seurata, aiheuttavatko uudet toimintamallit henkilöstölle tai johdolle sellaisia osaamisen kehittämisen tarpeita, joihin nykyiset työpaikkakohtaiset käytännöt eivät riittävästi vastaa.

Ammattikorkeakoulut kouluttavat varhaiskasvatuksen sosionomeja ja voivat vastata työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin myös jatkuvan oppimisen ratkaisuilla. Esityksestä ei kuitenkaan seuraa sellaisenaan tarvetta muuttaa tutkintokoulutuksen osaamisvaatimuksia. Mahdollisten muutostarpeiden tulee perustua toimeenpanosta saatavaan tietoon ja yhteistyössä työelämän kanssa tehtävään arviointiin.

Jos sääntelyn toimeenpano johtaa uusiin valtakunnallisiin täydennys- tai jatkuvan oppimisen koulutustarpeisiin, samalla on ratkaistava koulutuksen järjestämisvastuut ja rahoitus. Uusia koulutusvastuita ei tule siirtää korkeakouluille ilman tehtävien ja resurssien kokonaisarviointia.

Koulutusjärjestelmän toimintakyky häiriötilanteissa ulottuu yksittäisiä koulutusasteita laajemmalle. Ammattikorkeakoulut kouluttavat osaajia yhteiskunnan keskeisiin tehtäviin ja toimivat alueellisissa verkostoissa yhdessä kuntien, hyvinvointialueiden, yritysten ja muiden toimijoiden kanssa. Korkeakoulujen koulutus-, TKI- ja aluekehitystehtävät tulee huomioida osana koulutusjärjestelmän varautumisen jatkokehittämistä.

Onko lakeihin ehdotettu häiriötilanteen määritelmä riittävä?

Ehdotettu määritelmä on riittävä. Se mahdollistaa sääntelyn soveltamisen paikallisiin, alueellisiin ja valtakunnallisiin häiriötilanteisiin ja kytkee soveltamisen tilanteisiin, joissa normaalin sääntelyn

mukainen toiminta estyy tai turvallisuus vaarantuu ja toiminnan järjestäminen edellyttää poikkeavia toimia.

Määritelmään ei esitetä muutosta.

Toimeenpanossa tulee kuitenkin huolehtia siitä, että normaaliolojen häiriötilanteiden ja valmiuslaissa tarkoitettujen poikkeusolojen välinen suhde sekä eri toimijoiden vastuut ovat selkeitä.

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen järjestäminen ja tuottaminen häiriötilanteissa

Säännös antaa varhaiskasvatuksen järjestäjille rajatun mahdollisuuden poiketa normaaleista järjestämistavoista tilanteissa, joissa poikkeaminen on häiriötilanteen vuoksi välttämätöntä. Samalla lapsen oikeus terveelliseen ja turvalliseen varhaiskasvatusympäristöön, ravintoon ja varhaiskasvatuksen tukeen säilyy.

Säännös ei muuta varhaiskasvatuksen henkilöstön kelpoisuuksia tai tehtäviä. Poikkeukset aukioloaikoihin, henkilöstömitoitukseen ja henkilöstön ja lasten väliseen suhdeluun voivat kuitenkin vaikuttaa henkilöstön työskentelyolosuhteisiin ja toiminnan organisointiin. Myös esityksen vaikutusarvioinnissa tunnistetaan johdon ja henkilöstön kuormituksen mahdollinen lisääntyminen.

Toimeenpanossa tulee seurata poikkeavien järjestelyjen henkilöstövaikutuksia. Samalla on arvioitava, edellyttävätkö häiriötilanteiden johtaminen, lasten turvallisuuden varmistaminen ja tuen jatkuvuuden turvaaminen henkilöstön tai johdon osaamisen vahvistamista.

Mahdollisia osaamisen kehittämisen tarpeita ei tule johtaa suoraan uusiksi tutkintojen osaamisvaatimuksiksi. Tarpeiden tulee perustua toimeenpanosta saatavaan tietoon.

Lakitekstiin ei esitetä muutosta.

Varhaiskasvatuksen varautumista koskevat huomiot

Kunnan vastuu varhaiskasvatuspalvelujen jatkuvuudesta ulottuu ehdotuksen mukaan myös tilanteisiin, joissa yksityinen palveluntuottaja ei häiriötilanteessa pysty jatkamaan toimintaansa. Ratkaisu selkeyttää kunnan järjestämisvastuuta ja edellyttää toimivaa yhteistyötä sekä tiedonkulkua kunnan ja yksityisten palveluntuottajien välillä.

Tilannekuvan muodostamista koskeva tiedonantovelvollisuus tukee häiriötilanteiden johtamista ja toimijoiden välistä yhteistyötä. Toimeenpanossa tulee varmistaa, että tiedonantovelvollisuuteen liittyvät käytännöt, vastuut ja tiedonkulku ovat valtakunnallisesti mahdollisimman selkeitä ja yhdenmukaisia.

Jatkuvuuden suunnittelu, tiedonkulun varmistaminen ja häiriötilanteissa toimiminen voivat lisätä erityisesti varhaiskasvatuksen johdon osaamisen kehittämisen tarvetta. Tätä vaikutusta tulee seurata osana toimeenpanoa.

Jos toimeenpano synnyttää laajempaa täydennys- tai jatkuvan oppimisen koulutustarvetta, koulutuksen järjestämisvastuut ja rahoitus tulee määritellä ennen uusien vastuiden kohdentamista korkeakouluille.

Lakitekstiin ei esitetä muutosta.

Varhaiskasvatusta koskevia vaikutusarviointeja on täydennettävä

Vaikutusarvioinnissa tunnistetaan poikkeavien järjestelyjen vaikutuksia varhaiskasvatuksen johdon ja henkilöstön työmäärään sekä toiminnan organisointiin. Arviointi jää kuitenkin vajaaksi mahdollisten osaamisen kehittämiseen ja koulutukseen kohdistuvien vaikutusten osalta.

Vaikutusarviointia tulee täydentää arvioimalla:

- lisäävätkö häiriötilanteiden toimintajärjestelyt varhaiskasvatuksen henkilöstön tai johdon osaamisen kehittämisen tarvetta;
- voidaanko mahdollisiin tarpeisiin vastata työpaikoilla tapahtuvalla perehdytyksellä ja henkilöstökoulutuksella vai edellyttävätkö ne laajempia jatkuvan oppimisen ratkaisuja;
- kohdistuuko muutoksista vaikutuksia ammattikorkeakoulujen kouluttamien varhaiskasvatuksen sosionomien osaamisen kehittämiseen; sekä
- millaisia kustannus- ja resurssivaikutuksia mahdollisista uusista koulutustarpeista aiheutuu työnantajille ja korkeakouluille.

Hallituksen esityksen vaikutusarviointiin tulisi lisätä tätä koskeva arvio joko osaksi henkilöstövaikutuksia tai omana osaamisen ja koulutuksen vaikutuksia käsittelevänä kokonaisuutena.

Esitys ei itsessään muuta henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia tai korkeakoulututkintojen sisältöjä. Mahdollisia uusia koulutustarpeita ei siksi tule olettaa ennakolta. Niiden muodostumista tulee seurata lain toimeenpanossa ja arvioida ennen mahdollisia koulutuspoliittisia jatkotoimia.

Muuta huomioitavaa

Esityksen tavoite koulutusjärjestelmän toimintakyvyn vahvistamisesta häiriötilanteissa on perusteltu. Varhaiskasvatusta koskevat ehdotukset eivät muuta henkilöstön kelpoisuuksia tai tutkintojen osaamisvaatimuksia, mutta poikkeavat toimintajärjestelyt voivat lisätä henkilöstön ja johdon kuormitusta sekä muuttaa käytännön toimintatapoja.

Vaikutusarviointia tulee täydentää mahdollisten osaamisen kehittämisen ja koulutuksen vaikutusten osalta. Jos toimeenpanossa tunnistetaan uusia täydennys- tai jatkuvan oppimisen tarpeita, niiden laajuus, järjestämisvastuut ja rahoitus tulee arvioida ennen uusien tehtävien kohdentamista korkeakouluille.

Koulutusjärjestelmän varautumisen jatkokehittämisessä tulee huomioida myös korkeakoulut. Ammattikorkeakoulujen koulutus-, TKI- ja aluekehitystehtävät tukevat yhteiskunnan osaamisperustaa ja alueellista toimintakykyä myös häiriötilanteissa.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Jari Multisilta

Anna Välimaa

puheenjohtaja

va. toiminnanjohtaja